

# RAPPORT BEHOVSINVENTERING PSYKISK HÄLSA SKARABORG

Hösten 2024-Våren 2025



## INLEDNING

Denna rapport är en sammanställning av de insatsområden som verksamheter inom kommuner och regionen i Skaraborg har prioriterat för att arbeta med utifrån den nationella strategin för Psyisk hälsa och Suicidprevention "Det handlar om livet". Inventeringen har visat att det är viktigt att vi arbetar både med främjande insatser och insatser för personer med komplex problematik och att kunskapsnivån behöver höjas hos både allmänheten och professionella.

## NATIONELLA STRATEGIN OCH ÖVERENSKOMMELSE

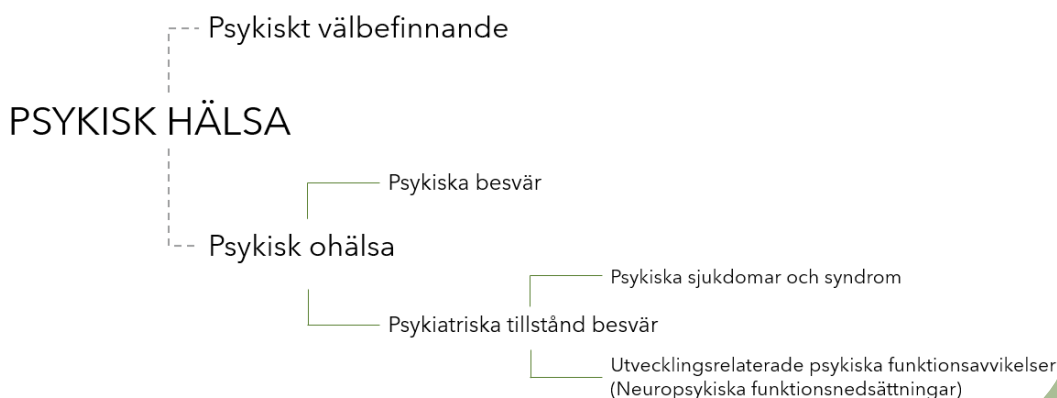
I februari 2025 fattade regeringen beslut om en ny nationell strategi "Det handlar om livet" som 26 myndigheter har tagit fram tillsammans för att gemensamt arbeta med att förbättra den psykiska hälsan i samhället. Strategin innehåller mål och delmål samt insatsområden som är identifierade som viktiga att arbeta med. [Det handlar om livet - nationell strategi inom området psykisk hälsa och suicidprevention](#)

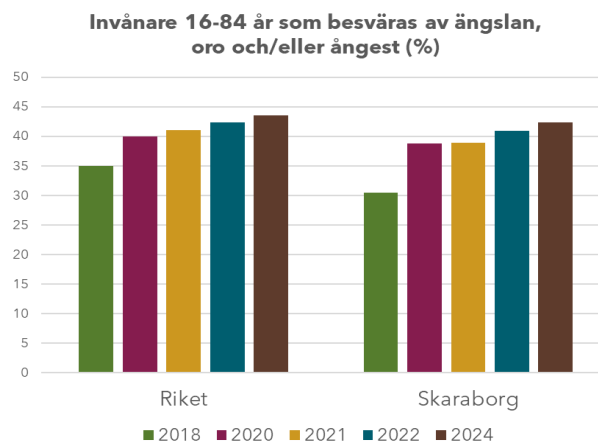
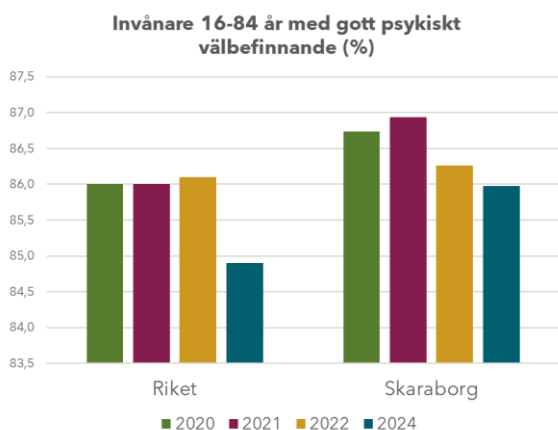
För att ge kommuner och regioner större förutsättningar att genomföra strategin har regeringen träffat en överenskommelse med SKR om stimulansmedel till regioner och kommuner.

Psykisk ohälsa kan innefatta en rad besvär och tillstånd av olika allvarlighetsgrad som upplevd oro och ångest eller psykiatriska tillstånd, såsom depression eller schizofreni. Psykiska sjukdomar och syndrom utgör den fjärde största gruppen av tillstånd och sjukdomar, sett till total sjukdomsburden i Sverige.

Upprepade undersökningar visar att den svenska befolkningens hälsa generellt sett är god och utvecklas positivt i många avseenden. I den nationella folkhälsoenkäten 2024 uppgav 85 % av befolkningen och 86 % av Skaraborgarna att de har ett gott psykiskt välbefinnande. Samtidigt är det allt fler som uppger att de har återkommande psykiska besvär och i Skaraborg har andelen som besvärar av ångslan, oro och/eller ångest ökat från 31% till 42% sedan 2018. Psykiska besvär bland barn, ungdomar och unga vuxna tycks ha ökat framför allt under de senaste tio åren i Sverige.

## BEGREPPSMODELL FÖR PSYKISK HÄLSA





## BAKGRUND

Sedan 2018 har en handlingsplan för psykisk hälsa funnits i Västra Götaland. I samband med att den gick ut 2024 beslutades att en ny behovsinventering skulle göras utifrån förslaget till nationell strategi "Det handlar om livet" som antogs i januari 2025. Resultatet av inventeringen kan användas vid beslut om insatser som ska genomföras inom ramen för den länsgemensamma strukturen utifrån SRO:s beslut och inom Vårdsamverkan i Skaraborg. Underlaget kan också användas vid beslutsfattande om fördelning av kommande statsbidrag inom området psykisk hälsa.

## METOD

För att inventera behov av utvecklingsinsatser kopplat till psykisk hälsa genomfördes 18 workshops i kommunala och regionala chefsnätverk. Utifrån den nationella strategin fick nätverken prioritera viktiga insatsområden och aktiviteter att arbeta med i Skaraborg. Suicidprevention ingick inte i behovsinventeringen utan ska hanteras hösten 2025.

## PRIORITERADE OMRÅDEN

De högst prioriterade insatserna handlar om ökade investeringar i barn och unga för en god psykisk hälsa genom hela livet.

Därefter kommer vård och omsorg som möter individens behov och insatser för att stärka samverkan, tillgänglighet och kunskap.

Utöver detta prioriteras insatser för grupper med ökad risk för psykisk ohälsa, att öka deltagandet i arbetslivet och stöd till närstående.

Insatsområde	Andel som prioriterat insatsen
Stärka tidiga och samordnade insatser utifrån barns och ungas behov.	50%
Stärka arbetet för en trygg uppväxt för alla barn.	45%
Öka fokus på det hälsofrämjande och förebyggande arbetet i skolan.	36%
Säkerställa likvärdiga möjligheter till lärande, utveckling och hälsa för alla barn.	35%
Stärka en effektiv samverkan som har individens behov i centrum.	35%
Förbättra tillgängligheten till vård och omsorg och göra den mer jämlik.	34%
Utveckla insatser för grupper med ökad risk för psykisk ohälsa.	32%
Öka deltagandet i arbetslivet.	26%
Säkerställa grundläggande kunskap om psykisk ohälsa och suicidalitet i alla delar av hälso- och sjukvården, tandvården och socialtjänsten.	23%
Stärka och öka stödet till anhöriga eller andra närstående till personer med psykiatriska tillstånd	22%

## FRÄMJANDE

I behovsinventeringen framkommer att föräldrar upplevs behöva stöd i sin föräldraroll. Områden att utveckla är föräldrautbildningar, från graviditet och genom skolåren, för att främja tidig anknytning, stärkas i gränssättning och resiliens samt bygga nätverk för vårdnadshavare.

SAMBU-teamen lyfts fram som en viktig arena och samarbetet mellan skola och socialtjänst bör fördjupas med fokus på tidiga insatser.

Pågående utveckling av småbarnsteam i Skaraborg bör få fortsatt stöttning.

Flera tillfrågade grupper lyfter vikten att barn och unga får lära sig om psykisk hälsa i skolan. Pågående arbetet "Det syns inte", inom ramen för Fullföljda studier, ses som viktigt och belyser att elevers psykiska hälsa bör ses som gemensamt uppdrag för hela skolan.

För att upptäcka lärmiljöer som inte gynnar lärande, utveckling, hälsa bör målgruppen (barn och unga) systematiskt involveras.

Skolans närvarofrämjande arbete bör särskilt uppmärksamma övergången mellan de olika nivåerna förskola - grundskola - gymnasium.

I grupperna lyfts vikten av systematiskt arbete för att utveckla närmiljöer som främjar delaktighet och inkludering, där också hälsoekonomiska aspekter bör beaktas. Det handlar om trygga miljöer som möjliggör social samvaro och främjar fysisk hälsa.

I behovsinventeringen framkommer att flera verksamheter upplever att de fokuserar på symptom utan att utreda bakomliggande orsaker som ibland kan vara psykisk ohälsa. Verksamheterna behöver därför en mer generell kunskap för att upptäcka och kartlägga psykisk ohälsa. Det lyfts också fram att kunskapen om andra verksamheters uppdrag och roll är otillräcklig vilket gör att det är svårt att hänvisa brukare/patienter till rätt verksamhet för rätt stöd.

## GRUPPER MED ÖKAD RISK

Det behöver göras ett arbete för att tydligare identifiera utsatta grupper och för att hitta rätt insatser för dessa.

Föräldraskapsstöd och utökade hembesök lyfts som viktiga insatser för grupper med större behov. Nyanlända föräldrars behov av stöd behöver mötas och metoder för arbetet behöver utvecklas. Ett utvecklat arbete för att upptäcka och motverka hedersrelaterade problem behövs, då dessa ofta förblir upptäckta på grund av bristande kunskap.

Elevhälsans roll i att upptäcka trauma och våldsutsatthet bör stärkas, och tydliga rutiner för screening kan utvecklas.

I behovsinventeringen efterfrågas systematisk screening för att tidigt upptäcka riskfaktorer hos gravida samt psykisk ohälsa, neuropsykiatrisk och intellektuell funktionsnedsättning.

Personer med funktionsnedsättning, framför allt de med intellektuell funktionsnedsättning, lyfts som en grupp som behöver uppmärksammas. Psykisk ohälsa eller missbruksproblematik upptäcks inte alltid och det kan vara svårt att få adekvat behandling.

## ÅTGÄRDANDE/BEHANDLANDE

Flera tillfrågade grupper efterlyser möjligheten att få hjälp utan att diagnos är ställd.

Rehabmottagningar lyfts fram som en viktig resurs både gällande att upptäcka och behandla psykisk ohälsa och verksamheten vill bredda kompetens och behandlingsstruktur kring psykisk hälsa.

Ett utvecklingsområde är att stärka skolan i att möta barn med psykiatriska tillstånd som exempelvis neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF). Ökad kunskap behövs för att förstå symtom och göra anpassningar (anpassa för NPF - bra för alla) men också att hitta psykisk ohälsa som inte är NPF.

En svårighet som lyfts är övergången mellan barn och vuxen, både i kommunerna och i regional hälso- och sjukvård. Det lyfts även fram att man saknar ett utarbetat teamarbete och en systematiserad samverkan inom flera verksamheter.

Idag är det otydligt vilken verksamhet som ska ge behandling eller stöd för vilka symtom vid psykisk ohälsa i Skaraborg. Detta behöver tydliggöras för att effektivisera vården så att rätt patient får hjälp på rätt vårdnivå. Alla vårdnivåer behöver ta ansvar för sin nivå. Ett förtydligande skulle kunna göras i form av en kartläggning av aktörer och deras uppdrag.

Rehabs uppdrag är relativt okänt i andra verksamheter och det finns risk för dubbelarbete mellan rehab och vårdcentralerna.

Ojämn geografisk fördelning av tillgången till mottagningen Ungas psykiska hälsa (UPH) gör att patienter i olika områden har varierande tillgång till vård.

Vårdcentralerna behöver kunna hantera akut psykisk ohälsa för att minska onödiga besök till specialistspsykiatriens mobila team eller akutmottagning.

Det finns ett behov av att fortsätta utvecklingsarbete kring Samordnad individuell plan (SIP) där flera lyfter att utbildningsbehov fortfarande finns. Man ser också ett behov av att införa formaliserade samverkansmöten mellan verksamheter samt SIP-ledare som kan hålla i svårare SIP.

## KOMPLEXA BEHOV

Struktur för samverkan är ett utvecklingsområde då många aktörer behöver ingå. Följsamhet till SIP -rutin efterfrågas där alla parter medverkar men också struktur för tjänstepersonsmöten när man inte är överens eller mer av arbetsmöten där man löser situationer för barn och elever i tidigt skede. Partssamverkan behöver fortsatt utveckling i syfte att underlätta det operativa arbetet. Intern samverkan i kommunerna mellan LSS och socialtjänst behöver stärkas.

I behovsinventeringen framkommer att det saknas kännedom om olika verksamheters ansvarsområden och uppdrag vilket försvårar vid samarbete mellan verksamheter. Detta lyfts av många olika tillfrågade grupper och gäller flera olika målgrupper.

## KONKLUSION

Två spår utkristalliserades; främjande insatser och insatser för personer med komplex problematik. Genomgående lyfts behov av generella kunskapshöjande insatser riktade till medborgare, föräldrar, barn och unga för att bättre kunna förebygga och hantera lindriga besvär av psykisk ohälsa. Utbildningsbehovet hos personal, framför allt inom hälso- och sjukvård, socialtjänst och skola omfattar främst screening och fördjupad kompetens. Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar är ett område som påverkar alla huvudmän och där utvecklingsinsatser behövs. Insatser riktade till barn och unga prioriterades generellt högt. Det ses som viktigt att vi fortsätter med pågående aktiviteter som fungerar bra och att vi inte fokuserar på att utreda utan kommer i görande.

Aktiviteter ska planeras utifrån vägledande principer och vara

- i linje med den nationella strategin
- i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet
- systematiska och långsiktiga
- i linje med verksamheternas behov och förutsättningar
- främjande för jämlik och jämställd psykisk hälsa

## STEG 1 UNDER 2025

### KUNSKAPSHÖJANDE INSATSER

Inriktningar:

- Främjande; allmänhet, civilsamhälle, föräldrar, grupper med ökad risk, personals generella kunskap om psykisk hälsa
- Fördjupad professionskunskap; identifiera, vägleda rätt och behandla
- Verksamheter; hälso- och sjukvård, socialtjänst och skola

Ska verkställas genom:

- Anställning av utbildningssamordnare som tillsammans med verksamheterna tar fram eller använder befintligt material och nyttjar redan befintliga kanaler för spridning. Utbildningssamordnaren ska ge verksamheterna praktiskt stöd i genomförande, säkerställa att insatserna är kvalitets säkra, långsiktigt hållbara, ska gå att upprepa och blir jämnt fördelade i Skaraborg.
- Fortsättning av pågående kunskapshöjande insats "Det syns inte" inom ramen för fullföljda studier och utöka med erbjudande till fler skolor.
- Fortsättning av arbetet med modell för ett integrerat arbetssätt för personer med samsjuklighet som främst bygger på användning av befintliga strukturer. Fortsatt arbete med utbildning och spridning behövs.
- Utveckling av treparterna genom att stärka de formella strukturerna i arbetet och att förbättra arbetet med lokala handlingsplaner.
- Fortsatt utveckling av partssamverkan och SAMBU.
- Förstudie kring Skaraborgs höga andel barn med ADHD.

## STEG 2

### GENERELL INRIKTNING

- Första linjens stöd för psykisk hälsa
- Stötta implementering av manualbaserade metoder (Vård- och insatsprogram, Nationella riktlinjer mm)

### ÖVRIGA PRIORITERADE INSATSONRÅDEN ATT JOBBA VIDARE MED

- Öka deltagande i arbetsliv
- Insatser för grupper med ökad risk
- Närmiljöer
- Kultur och fritid



[skaraborg.se](http://skaraborg.se)

[info@skaraborg.se](mailto:info@skaraborg.se)

0500-49 72 00

Box 54, 541 22